

Saamelaisnuoret: Jäämeren rata perusteettomana pois Pohjois-Lapin maakuntakaavasta

Me saamelaisnuoret suojelemme Saamenmaata, sen ainutlaatuista luontoa ja perinteisiä elinkeinoja. Toteamme, ettei Jäämeren radan merkitsemiselle maakuntakaavaan ole oikeudellisia perusteita. Jäämeren radan kaavavaraus on päinvastoin sekä kansallisen että kansainvälisen oikeuden vastainen puhumattakaan sen tuhoisista vaikutuksista saamelaiselle kulttuurille, elinkeinoille ja sitä kautta saamelaisille. Tuhoamalla kulttuuri on mahdollista tuhota kokonainen kansa — alkuperäiskansa. Ratavaraus onkin poistettava Pohjois-Lapin maakuntakaavasta kokonaan.

Liikenne- ja viestintäministeriön julkaiseman Suomen ja Norjan välisen selvitystyöryhmän loppuraportti toteaa selvästi, ettei rata ole kannattava vaan päinvastoin valtavan tappiollinen. Selvitystyöryhmä ei myöskään ehdota jatkotoimenpiteitä. Lapin maakuntajohtaja Mika Riipin mielestä raportin osoittama täystyrmäys radalle ei ole syy poistaa sitä maakuntakaavasta. Raportti ei olekaan ainut syy vaan lisäys lukuisille muille perusteille. Toteutuessaan rata jo rakennusvaiheessaan — joka kestäisi vähintään 15 vuotta — heikentäisi saamelaiskulttuuria merkittävästi ja olisi siten perustuslain 17 §:n vastainen. Jo yksin perustuslain vastaisuus sekä sitä vahvistava YK:n kansainvälinen ihmisoikeussopimus KP- ja TSS-sopimusten yhteinen 1. artikla (2007) takaavat sen, ettei ratavarausta voi pitää kaavassa:

1 artikla

1. Kaikilla kansoilla on itsemääräämisoikeus.

Tämän oikeuden nojalla ne määräävät vapaasti poliittisen asennoitumisensa ja pyrkivät vapaasti taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten olojensa kehittämiseen.

2. Kansat voivat vapaasti omiin tarkoituksiinsa

käyttää luonnonrikkauksiaan ja -varojaan, mikäli se ei vahingoita yhteisen edun periaatteeseen perustuvan kansainvälisen taloudellisen yhteistyön ja kansainvälisen oikeuden velvoituksia. Missään tapauksessa ei kansalta voida riistää sen omia ehtoja.

3. Kaikkien tämän yleissopimuksen

sopimusvaltioiden, mukaan lukien ne valtiot, jotka ovat vastuussa itsemääräämisoikeutta vailla olevien alueiden ja huoltohallintoalueiden hallinnosta, tulee edistää kansojen itsemääräämisoikeuden toteuttamista ja kunnioittaa tätä oikeutta Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirjan määräysten mukaisesti. (Asetus taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen voimaansaattamisesta. Valtiosopimukset, Finlex 6/1976).

Suomen valtion on noudatettava paitsi perustuslakiaan, myös näiden ehdottomien oikeuksien toteutumista. Saamelaisen kulttuurin heikentämiskiellon lisäksi perustuslain 15 § takaa oikeuden omaisuuteen, 18 § oikeuden työhön ja elinkeinovapauteen sekä 20 § velvoittaa huolehtimaan ympäristöstä. Saamelaiskäräjien nuorisoneuvosto, Suomen Saamelaisnuoret ry ja Lapin yliopisto järjestivät viime vuonna paljon osallistujia keräyksen No access without consent — Arctic Railway and Future of Saami Youth -tapahtuman YK:n alkuperäiskansojen pysyvässä foorumissa, The United Nations Permanent Forum on Indigenous Issues - foorumissa. Tapahtumassa oli osallistujia yli valtioiden rajojen, kautta laajan Saamenmaan ja viesti oli selvä: saamelaiset ovat jo nähneet, millaisia tuhoja rautatie saa aikaan luonnolle ja perinteisille elinkeinoille, kuten poronhoidolle, kalastukselle, keräilylle, metsästykselle ja duodjille (saamenkäsityölle). Myös olemassa olevat, tosin puutteelliset selvitykset kertovat jo osaltaan, miten Jäämeren rata haittaisi saamelaista kulttuuria merkittävästi. Poronhoitolain 2 § toteaa, ettei poronhoitoalueen maata saa käyttää siten, että siitä koituu huomattavaa haittaa poronhoidolle. Toteutuessaan Jäämeren rata uhkaisi poronhoidon edellytyksiä, kuten erityisesti saamelaiselle poronhoidolle elintärkeää laidunmaiden välistä vuotuiskiertoa sen halkaisemissa paliskunnissa.

Paitsi että Jäämeren radan kaavavaraus on laiton, ratakeskustelu luo kohtuutonta painetta ja negatiivisia psyykkis-sosiaalisia vaikutuksia. Jo tässä vaiheessa keskustelu radasta on vaikuttanut heikentävästi paikallisten perinteisten elinkeinojen harjoittajien ja saamelaisten, erityisesti nuorten, hyvinvointiin — myös allekirjoittaneiden. Tuomme ilmi huolestamme Ruotsin puolen Saamenmaalta: alueilla, joissa on rautateitä, on hälyttävän korkeat itsemurhaluvut. Luvut koskevat erityisesti perinteisten elinkeinojen parissa työskenteleviä nuoria. *Jäämeren rata on konkreettisesti saamelaisille elämän ja kuoleman kysymys.*

Jäämerenrataa on virheellisesti markkinoitu myös ilmastonmuutoksen hidastajana. Tosiasiana vaikutus on täysin päinvastainen: rata edistää ilmastonmuutosta luodessaan kannattamattomana painetta kilpailevalle maankäytölle, siis esimerkiksi kaivostoiminnalle, hakkuille ja öljylle. Rata on vastoin Pariisin sopimusta ja YK:n kestävä kehityksen toimintaohjelmaa, Agenda 2030:a. Harvat turistit, jotka rataa mahdollisesti voisivat käyttää matkustustarkoituksessa, eivät tee rataa ympäristöystävälliseksi lentoliikennemarkkinoiden kasvaessa ja lippujen halvetessa koko ajan. Lisäksi rata haittaa merkittävästi turismiakin pilaamalla ympäristön ja estämällä ennen kaikkea ekologisen turismin harjoittamista. Moitimme selvityksiä siitä, ettei radan vaikutuksesta turismille ole tuotu esille sen negatiivisia vaikutuksia. Selvityksissä ei myöskään ole huomioitu muinaismuistolakia, erityisesti 13§:ä, joka velvoittaa rautatien rakentamisen suunnitteluvaiheessa selvitystä kiinteästä muinaismuistosta.

Maakuntakaavassa ja siihen osaltaan liittyvissä selvityksissä on myös muita vakavia puutteita. Jäämeren radan lisäksi niistä räikein on 400 kilovoltin voimalinja, jota esimerkiksi saamelaisemmistöinen Utsjoen kunta ei alueelleen halua. Ihmettelemme, miksei

kansainvälisen oikeuden alkuperäiskansoja aidosti osallistava FPIC-periaate, free, prior and informed consent, ole aidosti toteutunut ja osoitamme tukemme Utsjoen kunnalle.

Maakuntajohtaja Mika Riipi ja Lapin maakuntavaltuusto maalailevat visiota vuoden 2040 Lapista. Viestimme teille on: haluamme, että edelleen vuonna 2040 on saamelaisia. Haluamme antaa arvon ja kunnioituksen alueella ikiajat olleille perinteisille elinkeinoille ja saamelaiselle kulttuurille. Saamenmaalla on jo varoittavia esimerkkejä pohjoismaisesta *gentle colonialismista* ja *sophisticated racismista*, joilla kansa eliminoidaan epäsuorasti poistamalla sen elinehdot. Esimerkkeinä mainittakoon Tenon sopimus ja Lokan ja Porttipahdan tekoaltaiden mielivaltainen rakentaminen, jolloin 600 ihmisen koti hukutettiin veden alle ja heidät pakotettiin muuttamaan. Nyt riittää. Saamelaiset nuoret eivät voi hyväksyä pohjoisen ja alkuperäiskansan loputonta riistoa vaan suojelevat ja puolustavat Saamenmaata, sen ihmisiä ja elinehtoja.

Risten Mustonen
Saamelaiskäräjien nuorisoneuvoston puheenjohtaja

Ánte Veijola
Saamelaiskäräjien nuorisoneuvoston varapuheenjohtaja

Petra Laiti
Suomen saamelaisnuoret ry:n puheenjohtaja

Enni Similä
Suomen saamelaisnuoret ry:n varapuheenjohtaja